

تحلیل کتب هدیه های آسمان ابتدایی از منظر توجه به مولفه های ایثارگری و شهادت طلبی

جواد جهان^۱، سامان قاسمی^۲

^۱ دکترای برنامه ریزی درسی، دانشگاه فرهنگیان، پردیس شهید رجایی، کرمانشاه، ایران
^۲ دانشجوی کارشناسی علوم تربیتی، دانشگاه فرهنگیان، پردیس شهید رجایی، کرمانشاه، ایران

نام و ایمیل نویسنده مسئول:

سامان قاسمی

samanqasemi85@gmail.com

چکیده

هدف پژوهش حاضر تحلیل محتوای کتاب درسی پایه ششم ابتدایی از نظر میزان توجه به ایثارگری و شهادت طلبی است. پژوهش از نوع کیفی و به روش تحلیل محتوا است. جامعه آماری کتب دوره ابتدایی می باشد و نمونه آماری کتب هدیه های آسمان دوره ی ابتدایی انتخاب و برای تجزیه و تحلیل داده ها از روش تحلیل تفسیری استفاده شده است. پژوهش حاضر پنج مولفه ی اصلی ایثارگری و شهادت طلبی را در بر می گیرد که هر مولفه آن خود دارای زیر مولفه هایی می باشند و نتایج به دست آمده نشان می دهد، مولفه های جهاد در راه خدا، مولفه های اخلاق حسنه اجتماعی، رشد معرفت انسانی، استقلال و آزادی و عزت ابدی به ترتیب ۲۶،۴۸، ۲۵،۷، ۲۳،۱۴، ۱۲،۴۵، ۱۱،۸۳ درصد مولفه های اصلی ایثارگری و شهادت طلبی محسوب می شوند. مولفه جهاد در راه خدا با بیشترین فراوانی ۲۶،۴۸ درصد از مولفه های ایثارگری و شهادت طلبی را به خود اختصاص داده و مولفه عزت ابدی با کمترین فراوانی سهمی حدود ۱۱،۸۳ درصد از مولفه ها را شامل می شود.

واژگان کلیدی: تحلیل محتوا، ایثارگری، شهادت طلبی، هدیه های آسمان، پایه ششم ابتدایی

مقدمه

محتوا یکی از عناصر برنامه درسیاست. محتوای برنامه ی درسی شامل دانش ها ، مهارت ها، فرآیندها و ارزش هاست که دانش آموز در ضمن آموزش یا در فرآیند یاددهی یادگیری با آن در تعامل قرار میگیرد (نوریان ۱۳۸۹). محتوای برنامه درسی در بردارنده ی دانش ها (حقایق، تبیین ، اصول، تعاریف) مهارت ها و فرآیند ها (خواندن، نوشتن، حساب کردن ، تفکر منطقی ، تصمیم گیری ، ایجاد در ارتباط) و ارزش ها (خوب، بد، درست ، نادرست، زشت و زیبا) است (ملکی ۱۳۸۸) در این باره کانلی ۲۰۰۶ معتقد است محتوای برنامه درسی حقایق خاص ، عقاید ، اصول و مسائلی را در برمیگیرد که در یک درسی خاص گنجانده شده اند. (جعفری ۱۳۸۶)

هر محتوا برای ارائه به دیگران نیازمند ابزار و وسایلی است . یک کتاب ، یک روزنامه ، سخنان یک فرد ، یک فیلم ، یک تصویر و... وسایل و ابزاری هستند که اطلاعات داده ها در آن نگهداری شده و منتقل می شوند. این ابزار و وسایل رسانه نامیده می شود. (جعفری ۱۳۸۶) لذا محتوای برنامه درسی در رسانه های آموزشی سازماندهی شده ارائه می گردد ، یکی از پرکاربردترین و مهمترین رسانه های آموزشی در نظام های آموزشی کشورهای مختلف جهان ، کتاب درسیاست (نوریان، ۸۹)

یونسکو (۲۰۰۵) در تعریف کتاب درسی می نویسد: کتاب درسی وسیله ای اصلی یادگیری است که برای دستیابی به مجموعه ای خاصی از نتایج آموزشی طراحی شده ، از متن ، تصویر یا متن و تصویر ، تشکیل شده است و به طور سنتی ، مجموعه ی چاپی مجله ای است که آسان سازی توالی فعالیت های یادگیری را هدایت و راهنمایی می کند.

کتاب درسی، در نظام آموزشی متمرکز ایران ، اهمیت ویژه ای دارد ، به طوری که اغلب فعالیت های آموزش و پرورش در چارچوب کتاب درسی و محتوای آن انجام می شود. (یارمحمدیان، ۱۳۹۰)

دوره ی ابتدایی از نظر شکل گیری شخصیت ، تست حواس، تربیت تخیل، شناخت استعدادها و رغبت های فردی دانش آموز ، پرورش فضایل اخلاقی و معنوی، افزایش تجارب و معلومات عمومی برای تعهد زیستن در جامعه و رشد و تفکر علمی، اهمیت ویژه ای دارد. (صافی ، ۱۳۸۸)

ورود ادبیات دفاع مقدس به ویژه مؤلفه های ایثارگری و شهادت طلبی به عرصه متون آموزشی به ویژه کتاب های درسی از شیوه های مهمی اشاعه مفاهیم و یادمان دفاع مقدس و از راهکارهای حفظ و ارتقای ارزش ها و اندیشه های آنان است. در الگوی نظام آموزش و پرورش ایران ، غالب فعالیت های آموزش و پرورش در چارچوب کتاب درسی صورت می گیرد (بابک شمشیری ، ۱۳۸۵) با توجه به این مهم ، نظام آموزش به طور عام و برنامه درسی به طور خاص ، میتواند در کنار سایر راهبردها ، ابزار مناسبی برای به کارگیری اندیشه ها و مفاهیم ایثارگر و شهادت طلبی ، توسط دانش آموزان در عرصه عمل باشد .

از این رو ، هر برنامه درسی که هدف آن انتقال و نهادینه کردن مؤلفه های ایثارگری و شهادت طلبی برای دانش آموزان است باید مبتنی بر اصول و قواعد یادگیری و برنامه ریزی درسی باشد تا کلمات ، مطالعه و مواد به کار گرفته شده در ارتباط با موضوع ، به گونه ای مؤثر و زیبا چیده و ترتیب یابد ، که نه تنها بعد شناختی مخاطب ، بلکه بعد عاطفی وی را بارور و درگیر سازد، همانطوری که برنامه ریزان درسی معتقدند یادگیری بهتر و عمیق تر صورت گیرد (محمود مهرمحمدی، ۱۳۸۳).

آشناسازی دانش آموزان با مفاهیم ایثارگری و شهادت طلبی اهمیت زیادی دارد؛ زیرا بازتاب این ای آشنایی و شناخت عمیق و اصولی این مفاهیم ، جامعه را از تاثیرات روحیه مثبت از خودگذشتگی ، فداکاری و دیگر مولفه ها برخوردار می کند و باعث تداوم دینی و ملی جمهوری اسلامی ایرانی و ارزش های انقلاب خواهد شد (مختاری پور، ۱۳۸۵)

مفاهیم و تعریف های ایثارگری و شهادت طلبی

در تلاش برای آموزش «ایثار و شهادت» به عنوان یک مفهوم، عنایت به دو بعد این مفهوم قابل توجه است:

- به عنوان دستاورد: وقتی از ایثار و شهادت به عنوان دستاورد یاد میشود، آنچه حاصل میآید و عینیت مییابد، موردنظر قرار میگیرد. وجه دستاوردی به پدیده های مشخص ارجاع میدهد که ظهور یافته و در جهان بیرون قابل بازشناسی است. ممکن است کسی از آن بهره مند شده باشد یا رخدادی باشد که آثار خود را بعداً آشکار نماید. (موسی پور، ۹۱)

- به عنوان فرایند: وقتی از ایثار و شهادت به عنوان فرایند یاد میشود، فعالیتی موردنظر است که در زمان جریان دارد و با اعمال متعدد متوالی در ارتباط است. این وجه از مفهوم، کاری و اقدامی را آشکار میکند. ایثارگری و شهادت طلبی برای نشان دادن این بعد مناسبتر است. در اینجا، نوعی از بودن مطرح است و ویژگی شخصیتی محسوب میشود. این ویژگی، پایان پذیر را با خود دارد و جوشان و پویاست. در کار دائمی است و اینگونه از بودن است که دستاوردهایی را با خود به همراه دارد. (موسی پور ، ۹۱)

با وجود این، «ایثار» و «شهادت» به عنوان دو مفهوم مجزا هم قابل طرح میباشند. از این منظر، نسبت ایثار و شهادت حائز توجه است؛ که نسبت آنها طولی است. ایثار، از حیث موضوعی دارای نوعی و از حیث مراتب دارای سطوحی است. ایثار دارای مواردی متنوع است، اما شهادت

از یگانگی برخوردار است. شهادت، مرتبه عالی ایثار است، ولی از طرق (به دلایل) مختلفی حاصل می‌شود. با این نوع نگاه به ایثار و شهادت، میتوان گفت که در بطن واژه ایثار، بیشتر مفهوم فریاد و در بطن واژه شهادت، بیشتر مفهوم دستاوردی دیده میشود. به عبارتی دیگر، با آنکه ایثار و شهادت هم وجه دستاوردی و هم وجه فریادی را با خود دارند، اما در نگاه اول و در کاربردهای عمومی، هر یک از وجوه مزبور با یکی از واژه‌های مذکور ارتباط نزدیکی دارند. (موسی پور، ۹۱)

۱- در مقاله‌ی تحلیل میزان توجه به مؤلفه‌های شهدا و ایثارگران دفاع مقدس در محتوای کتب ابتدایی شاخص‌ها و مؤلفه‌های ایثارگری را ۱- سلوک بهینه خانوادگی ۲- جهاد در راه خدا ۳- پرهیز از امور دنیوی ۴- اخلاق حسنه اجتماعی می‌دانند که ر یک از آن‌ها دارای زیر مؤلفه‌های خاص خود می‌باشند. (جعفری، ۱۳۸۶)

۲- با تکیه بر لغت نامه‌های موجود به معنی کلمه ایثار و ایثارگری می‌پردازیم که ما را با مفهوم و شاخص‌های آن نزدیک میکند، در دهخدا: ایثار یعنی منفعت دیگران را بر خود مقدم داشتن، عطا کردن معنی شده است، در لغت نامه معین: دیگران را بر خود برگزیدن و در لغت نامه المخبر: دیگران را بر خود مقدم داشتن، و در فرهنگ آکسفورد به معنای دست برداشتن از چیزی که حتی اگر دوست داشته باشیم..

در کتاب جامع السعادت ایثار، جود و بهشش مال با وجود، خویشاوند، امنیت شخصی، آسودگی مقام به خاطر عدالت، حق و حقیقت و منافع جامعه آمده است. (آقا بخشی، افشاری راد، ۱۳۷۵)

دکتر علی شریعتی ایثار را ذره ذره فدا کردن خود را بردیگران معنی کرده است. (آقا بخشی، افشاری راد، ۱۳۷۵)

با توجه به مقالات بالا مؤلفه‌های و شاخص‌های ایثارگری موارد زیر می‌باشد:

دیگران را به خود ترجیح دادن و گذشتن از خود، خداجویی، دگرخواهی، شجاعت، دلبری و خطرپذیری، ظلم ستیزی و دفاع از مظلوم، شهادت طلبی، آزادی خواهی، دوری از دنیا طلبی.

۳- در مقاله راه‌های حفظ و انتقال و فرهنگ ایثار و شهادت به نسل آینده مؤلفه‌های ایثارگری: کشته شدن در راه خدا، آزادخواهی (مختاری پور، ۱۳۸۵) عدالتخواهی و صبر، شهادت طلبی، جهاد در راه حق، ساده زیستی، نثار جان در دفاع وطن، دوری از تجملات، خدا خواهی.

۴- علی منصور سمایی، ایثارگری راهی سیان بر برای صعود می‌داند که با افزایش روحیه ایثارگری و شهادت طلبی می‌توان امنیت ملی را تأمین کرد همچنین گذشتن از خود برای دیگری، کنار گذاشتن خودخواهی و دگرخواهی را از مؤلفه‌های آن می‌داند (موسی پور ۱۳۹۱)

۵- امام خمینی (ره) شهادت طلبی را ناشی از آگاهی به معاد و اعتقادی به جهان باقی می‌دانستند می‌فرمودند در شهادت موت نیست یک حیات جاوید است زیر بنای توحید (امام خمینی، ۱۳۷۲)

امام خمینی شهادت را مظهر بردباری و نیل به مقام صبر که از مراتب عالیه ایمان است تلقی نمود (امام خمینی، ۱۳۷۲)

۶- قرآن کریم در عین پرهیز از جنگ طلبی به دلیل جایگاه رفیع شهادت و جهاد با بدل جان در راه خداوند بر شهادت و جایگاهی برابر و همسان با ایمان با خدا قائل شده است. (عرب زوزنی، ۱۳۸۵)

فرهنگ شهادت و شهادت طلبی و آموزه‌های قرآنی آن بیانگر صبر و پایداری و پایداری و استقامت بر سختی‌ها در راه خداوند است (عرب زوزنی، ۱۳۸۵)

از اهداف و آموزه‌های مورد تأکید قرآن در جهاد و شهادت در راه خدا، هدف و انگیزه آزاد سازی مردان و زنان کودکان مستضعف شمرده است (آرمند، ۱۳۸۷) متعلق و دوستی دنیا را به منزله آفت شهادت طلبی می‌باشد و سبب عدم توفیق شهادت حساب میگردد.

پیشینه عملیاتی

با بررسی‌های پیشین، موارد قابل ذکر نمی‌توان یافت که مستقیماً با موضوع این تحقیق در ارتباط باشد، اما در رابطه با ترویج فرهنگ ایثارگری و شهادت طلبی به چند مورد از مطالعات انجام شده می‌تواند اشاره نمود.

(عرب زوزنی و سعیدی، ۱۳۸۵) با موضوع «فرهنگ شهادت در کتابهای درسی دوره‌ی راهنمایی تحصیلی»، می‌باشد و

به این نتیجه رسیدند که در کتابهای درسی اطلاعات کمی درباره شهید و شهادت ارائه شده است. ۱۸.

(آرمند ۱۳۸۷) در تحقیقی با عنوان «بررسی مفاهیم ایثار و شهادت در کتابهای درسی دوره‌ی ابتدایی، راهنمایی و متوسطه»

انجام داد. در مجموع در کتابهای درسی دوره ابتدایی، راهنمایی و متوسطه به مفهوم ایثار و شهادت اشاره شده است. ۲۱.

(حیدری، ۱۳۸۲) در پژوهش خود به بررسی و شناسایی موانع رشد و توسعهی ارزشهای منبعث از فرهنگایثاروشهادت در جامعه پرداخته و به نتیجه رسیده که توسعهی عدالت در جامعه، توسعهی رفاه و کاهش مشکلات اقتصادی مردم، بهبود رابطهی مسئولان، اعتماد مردم، افزایش کارآمدی دولت اسلامی در ادارهی امور کشور، پذیرش صادقانهی نسل جوان و تأمین فرصتهای مورد نیاز آنان برای رشد در جامعه، پاسخ به شبهات نسل جوان، افزایش کارآمدی نظام آموزش و پرورش در تربیت نسل جوان و ... را مهمترین راهکارهای ترویج فرهنگ ایثار و شهادت دانستهاند.

(دفتر برنامه ریزی و تالیف کتب درسی، ۱۳۷۲) در پژوهشی تحت عنوان «مروری بر آثار و ارزش های دفاع مقدس طی کتابهای درسی» نشان داد از ۲۵ عنوان کتاب درسی مورد بررسی در دوره ابتدایی، طیکتابهای درسی تعلیمات اجتماعی، تعلیمات دینی، فارسی و تاریخ به موضوع دفاع مقدس توجه شده است.

سوال های پژوهش:

- ۱- میزان توجه به مولفه های ایثارگری و شهادت طلبی در کتاب هدیه های آسمان سال اول ابتدایی تا چه حد است؟
- ۲- میزان توجه به مولفه های ایثارگری و شهادت طلبی در کتاب هدیه های آسمان سال دوم ابتدایی تا چه حد است؟
- ۳- میزان توجه به مولفه های ایثارگری و شهادت طلبی در کتاب هدیه های آسمان سال سوم ابتدایی تا چه حد است؟
- ۴- میزان توجه به مولفه های ایثارگری و شهادت طلبی در کتاب هدیه های آسمان سال چهارم ابتدایی تا چه حد است؟
- ۵- میزان توجه به مولفه های ایثارگری و شهادت طلبی در کتاب هدیه های آسمان سال پنجم ابتدایی تا چه حد است؟
- ۶- میزان توجه به مولفه های ایثارگری و شهادت طلبی در کتاب هدیه های آسمان سال ششم ابتدایی تا چه حد است؟

روش

این پژوهش از نوع پژوهش های توصیفی است و روش آن، روش تحلیل محتواست. واحد محتوا جمله می باشد. جامعه آماری مشتمل بر کتاب های هدیه های آسمان دوره ی ابتدایی می باشد. اطلاعات مورد نظر با استفاده از جدول های محقق ساخته، طبقه بندی شده اند. برای پاسخ به هر سوال جدولی خاص طراحی شده است، که نتایج به دست آمده در آن ها ثبت شده اند.

واحد محتوا در این پژوهش بر اساس سوال های مطرح شده عبارتند از:

- ۱- تصاویر: تصاویر به صورت قطعه مورد شمارش قرار گرفته اند، ریز نقش ها در این شمارش محاسبه نشده اند.
- ۲- تمرین و متن نوشتاری: هر مورد یا مضمون که در تمرین و یا متن یک درس قابل مشاهده باشد به عنوان واحد محتوا مورد شمارش قرار گرفت.

در این تحقیق که از روش تحلیل محتوا استفاده شد، واحد تحلیل صفحات (متون، پرسشها، تمرینها، تصاویر) بود.

سه مرحله اصلی تحلیل محتوا عبارت بودند از:

۱- آمادہسازی و سازماندهی (مرحله قبل از تحلیل)

۲- بررسی مواد (پیام)

۳- پردازش نتایج (سرمد و حجازی، ۱۳۸۰).

کانون توجه این تحقیق مرحله سوم تحلیل محتوا، یعنی پردازش دادههای پیام، بود.

هدف اصلی: بررسی میزان توجه به مولفه های ایثارگری و شهادت طلبی در کتابهای هدیه های آسمان درسی دوره ابتدایی می باشد.

مولفه های ایثارگری و شهادت طلبی

جدول ۱- ابعاد و مولفه های اصلی ایثارگری و شهادت طلبی

جهاد در راه خدا	ایثارگری و شهادت طلبی
اخلاق حسنه اجتماعی	
رشد معرفت انسانی	

استقلال و آزادگی	
عزت ابدی	

با توجه به جدول شماره ۱ ایثارگری و شهادت طلبی دارای ۵ مولفه اصلی ۱- جهاد در راه خدا ۲- اخلاق حسنه اجتماعی ۳- رشد معرفت انسانی ۴- استقلال و آزادگی ۵- عزت ابدی می باشد.

جدول ۲: ابعاد و مولفه های اصلی و زیر مولفه ها

جنگاوری و شجاعت، مبارزه با تجاوزگری، مقاومت و ایستادگی، فداکاری، شهامت، اطاعت پذیری، بی باکی، شهادت طلبی، مردانگی و غیرت، بذل جان در راه خدا	جهاد در راه خدا	ایثارگری و شهادت طلبی
بخشنده‌گی و سخاوت، صبوری، کمک به دیگران، احترام به بزرگترها	اخلاق حسنه اجتماعی	
تکامل روح، حفظ دین و ارزش های آن، پاسداری از ارزش ها و میراث فرهنگی، حفظ هنجارهای عمومی، وفای به عهد، پاسداری از انسانیت، حماسه آفریدن، خداخواهی، ترجیح دیگران به خویشتن	رشد معرفت انسانی	
ذلت ناپذیری، آزادی خواهی، ظلم ستیزی و دفاع از مظلوم، دوری از دنیا طلبی	استقلال و آزادگی	
حیات ابدی، شهادت و شهید شدن، به حق پیوستن، کسب رضایت الهی	عزت ابدی	

با توجه به جدول شماره ۲ مولفه جهاد در راه خدا شامل ۱۰ زیر مولفه ی جنگاوری و شجاعت، مبارزه با تجاوزگری، مقاومت و ایستادگی، فداکاری، شهامت، اطاعت پذیری، بی باکی، شهادت طلبی، مردانگی و غیرت، بذل جان در راه خدا، مولفه ی اخلاق حسنه اجتماعی دارای ۴ زیر مولفه ی بخشنده‌گی و سخاوت، صبوری، کمک به دیگران، احترام به بزرگترها می باشد، مولفه ی رشد معرفت انسانی دارای ۹ زیر مولفه ی تکامل روح، حفظ دین و ارزش های آن، پاسداری از ارزش ها و میراث فرهنگی، حفظ هنجارهای عمومی، وفای به عهد، پاسداری از انسانیت، حماسه آفریدن، خداخواهی، ترجیح دیگران به خویشتن می باشد، مولفه ی استقلال و آزادگی دارای ۴ زیر مولفه ی ذلت ناپذیری، آزادی خواهی، ظلم ستیزی و دفاع از مظلوم، دوری از دنیا طلبی می باشد و پنجمین مولفه دارای ۴ زیر مولفه ی حیات ابدی، شهادت و شهید شدن، به حق پیوستن، کسب رضایت الهی می باشد.

یافته های پژوهش

یافته های پژوهش بر اساس سوال های تحقیق به شرح زیر ارائه می گردد:

۱- میزان توجه به مولفه های ایثارگری و شهادت طلبی در کتاب هدیه های آسمان سال دوم ابتدایی تا چه حد است؟
در جدول شماره ۳، اطلاعات تحلیل محتوای کتاب هدیه های آسمان سال دوم ابتدایی، به لحاظ مولفه های ایثارگری و شهادت طلبی آمده است.

جدول شماره ۳

مجموع درصد	درصد فراوانی	فراوانی	زیر مولفه	مولفه
۲۳	۱,۵	۱	جنگاوری و شجاعت	جهاد در راه خدا
	۳	۲	مبارزه با تجاوزگری	
	۳	۲	مقاومت و ایستادگی	
	۹,۲	۶	فداکاری	
	۰	۰	شهامت و بی باکی	
	۱,۵	۱	اطاعت پذیری	
	۰	۰	شهادت طلبی	
	۳	۲	مردانگی و غیرت	
	۱,۵	۱	بذل جان در راه خدا	
۳۲,۳	۱۰,۷	۷	بخشندگی و سخاوت	اخلاق حسنه اجتماعی
	۳	۲	صوری	
	۹,۲	۶	کمک به دیگران	
	۹,۲	۶	احترام به بزرگترها	
۲۱,۵	۳	۲	تکامل روح	رشد معرفت انسانی
	۱,۵	۱	حفظ دین و ارزش های آن	
	۳	۲	پاسداری از ارزش ها و میراث فرهنگی	
	۳	۲	حفظ هنجارهای عمومی	
	۳	۲	وفای به عهد، پاسداری از انسانیت	
	۳	۲	حماسه آفریدن، خداخواهی	
	۴,۵	۳	ترجیح دیگران به خویشتن	
۹,۲	۱,۵	۱	ذلت ناپذیری	استقلال و آزادی
	۱,۵	۱	آزادی خواهی	
	۳	۲	ظلم ستیزی و دفاع از مظلوم	
	۳	۲	دوری از دنیا طلبی	
۱۳,۹	۴,۵	۳	حیات ابدی	عزت ابدی
	۶	۴	شهادت و شهید شدن	
	۱,۵	۱	به حق پیوستن	
	۱,۵	۱	کسب رضایت الهی	

مجموع فراوانی مولفه های ایثارگری و شهادت طلبی تحلیل شده در این پایه ۶۵ می باشد. از بین مولفه های ایثارگری و شهادت طلبی ، درصد فراوانی مولفه جهاد در راه خدا ۲۳ ، اخلاق حسنه اجتماعی ۳۲,۳ ، رشد معرفت انسانی ۲۱,۵ ، استقلال و آزادی ۹,۲ ، عزت ابدی ۱۳,۹ می باشد.

بر این اساس می توان گفت بیشترین فراوانی در کتاب هدیه های آسمان سال دوم ابتدایی مربوط به مولفه ی اخلاق حسنه اجتماعی با ۳۲,۳ درصد و کمترین فراوانی مربوط به مولفه استقلال و آزادی با ۹,۲ درصد می باشد.

۲-میزان توجه به مولفه های ایثارگری و شهادت طلبی در کتاب هدیه های آسمان سال سوم ابتدایی تا چه حد است؟
در جدول شماره ۴ ،اطلاعات تحلیل محتوای کتاب هدیه های آسمان سال سوم ابتدایی ، به لحاظ مولفه های ایثارگری و شهادت طلبی آمده است.

جدول شماره ۴

مجموع درصد	درصد فراوانی	فراوانی	زیر مولفه	مولفه	
۳۳,۷۵	۵	۴	جنگاوری و شجاعت	جهاد در راه خدا	
	۲,۵	۲	مبارزه با تجاوزگری		
	۲,۵	۲	مقاومت و ایستادگی		
	۵	۴	فداکاری		
	۶,۲۵	۶	شهامت و بی باکی		
	۳,۷۵	۳	اطاعت پذیری		
	۲,۵	۲	شهادت طلبی		
	۲,۵	۲	مردانگی و غیرت		
	۲,۵	۲	بذل جان در راه خدا		
۲۰	۱۱,۲۵	۹	بخشنده‌گی و سخاوت	اخلاق حسنه اجتماعی	ایثار گری و شهادت طلبی
	۲,۵	۲	صبوری		
	۵	۴	کمک به دیگران		
	۱,۲۵	۱	احترام به بزرگترها		
۲۱,۵	۰	۰	تکامل روح	رشد معرفت انسانی	
	۶,۲۵	۵	حفظ دین و ارزش های آن		
	۱,۲۵	۱	پاسداری از ارزش ها و میراث فرهنگی		
	۰	۰	حفظ هنجارهای عمومی		
	۳,۷۵	۳	وفای به عهد، پاسداری از انسانیت		
	۲,۵	۲	حماسه آفریدن، خداخواهی		
۱۱,۲۵	۲,۵	۲	ذلت ناپذیری	استقلال و آزادی	
	۲,۵	۲	آزادی خواهی		
	۳,۷۵	۳	ظلم ستیزی و دفاع از مظلوم		
	۲,۵	۲	دوری از دنیا طلبی		
۱۵	۳,۷۵	۳	حیات ابدی	عزت ابدی	
	۵	۴	شهادت و شهید شدن		
	۲,۵	۲	به حق پیوستن		
	۲,۵	۲	کسب رضایت الهی		

مجموع فراوانی مولفه های ایثارگری و شهادت طلبی تحلیل شده در این پایه ۸۰ می باشد. از بین مولفه های ایثارگری و شهادت طلبی، درصد فراوانی مولفه جهاد در راه خدا ۳۳,۷۵، اخلاق حسنه اجتماعی ۲۰، رشد معرفت انسانی ۲۱,۲۵، استقلال و آزادی ۱۱,۲۵، عزت ابدی ۱۵ می باشد.

بر این اساس می توان گفت بیشترین فراوانی در کتاب هدیه های آسمان سال سوم ابتدایی مربوط به مولفه ی جهاد در راه خدا با ۳۳,۷۵ درصد و کمترین فراوانی مربوط به مولفه استقلال و آزادی با ۱۱,۲۵ درصد می باشد.

۳-میزان توجه به مولفه های ایثارگری و شهادت طلبی در کتاب هدیه های آسمان سال چهارم ابتدایی تا چه حد است؟
در جدول شماره ۵، اطلاعات تحلیل محتوای کتاب هدیه های آسمان سال چهارم ابتدایی، به لحاظ مولفه های ایثارگری و شهادت طلبی آمده است.

جدول شماره ۵

مجموع درصد	درصد فراوانی	فراوانی	زیر مولفه	مولفه	
۲۹,۵	۱,۶	۱	جنگاوری و شجاعت	جهاد در راه خدا	
	۴,۹	۳	مبارزه با تجاوزگری		
	۴,۹	۳	مقاومت و ایستادگی		
	۶,۵	۴	فداکاری		
	۳,۲۷	۲	شهامت و بی باکی		
	۳,۲۷	۲	اطاعت پذیری		
	۰	۰	شهادت طلبی		
	۴,۹	۳	مردانگی و غیرت		
۳۲,۸	۰	۰	بذل جان در راه خدا	اخلاق حسنه اجتماعی	ایثار گری و شهادت طلبی
	۶,۵	۴	بخشندگی و سخاوت		
	۹,۸	۶	صبوری		
	۸,۲	۵	کمک به دیگران		
۲۲,۹	۸,۲	۵	احترام به بزرگترها	رشد معرفت انسانی	
	۱,۶	۱	تکامل روح		
	۴,۹	۳	حفظ دین و ارزش های آن		
	۴,۹	۳	پاسداری از ارزش ها و میراث فرهنگی		
	۳,۲۷	۲	حفظ هنجارهای عمومی		
	۳,۲۷	۲	وفای به عهد، پاسداری از انسانیت		
	۳,۲۷	۲	حماسه آفریدن، خداخواهی		
۹,۹	۱,۶	۱	ترجیح دیگران به خویشان	استقلال و آزادگی	
	۱,۶	۱	ذلت ناپذیری		
	۳,۲۷	۲	آزادی خواهی		
	۳,۲۷	۲	ظلم ستیزی و دفاع از مظلوم		
۴,۹	۱,۶	۱	دوری از دنیا طلبی	عزت ابدی	
	۰	۰	حیات ابدی		
	۴,۹	۳	شهادت و شهید شدن		
	۰	۰	به حق پیوستن		
	۰	۰	کسب رضایت الهی		

مجموع فراوانی مولفه های ایثارگری و شهادت طلبی تحلیل شده در این پایه ۶۱ می باشد. از بین مولفه های ایثارگری و شهادت طلبی، درصد فراوانی مولفه جهاد در راه خدا ۲۹,۵، اخلاق حسنه اجتماعی ۳۲,۸، رشد معرفت انسانی ۲۲,۹، استقلال و آزادگی ۹,۹، عزت ابدی ۴,۹ می باشد.

بر این اساس می توان گفت بیشترین فراوانی در کتاب هدیه های آسمان سال سوم ابتدایی مربوط به مولفه ی اخلاق حسنه اجتماعی با ۳۲,۸ درصد و کمترین فراوانی مربوط به مولفه عزت ابدی با ۴,۹ درصد می باشد.

۴-میزان توجه به مولفه های ایثارگری و شهادت طلبی در کتاب هدیه های آسمان سال پنجم ابتدایی تا چه حد است؟
در جدول شماره ۶، اطلاعات تحلیل محتوای کتاب هدیه های آسمان سال چهارم ابتدایی، به لحاظ مولفه های ایثارگری و شهادت طلبی آمده است.

جدول شماره ۶

مجموع درصد	درصد فراوانی	فراوانی	زیر مولفه	مولفه	
۱۵,۸۵	۰	۰	جنگاوری و شجاعت	جهاد در راه خدا	
	۲,۴	۲	مبارزه با تجاوزگری		
	۲,۴	۲	مقاومت و ایستادگی		
	۲,۴	۲	فداکاری		
	۱,۲	۱	شهامت و بی باکی		
	۶	۵	اطاعت پذیری		
	۰	۰	شهادت طلبی		
	۰	۰	مردانگی و غیرت		
	۱,۲	۱	بذل جان در راه خدا		
۲۵,۶	۸,۵	۷	بخشنده‌گی و سخاوت	اخلاق حسنه اجتماعی	ایثار
	۴,۸۷	۴	صبوری		
	۷,۳	۶	کمک به دیگران		
	۴,۸۷	۴	احترام به بزرگترها		
	۲,۴	۲	تکامل روح	رشد معرفت انسانی	گری و شهادت طلبی
	۶	۵	حفظ دین و ارزش های آن		
	۶	۵	پاسداری از ارزش ها و میراث فرهنگی		
	۴,۸۷	۴	حفظ هنجارهای عمومی		
	۴,۸۷	۴	وفای به عهد، پاسداری از انسانیت		
	۲,۴	۲	حماسه آفریدن، خداخواهی		
	۳,۶۵	۳	ترجیح دیگران به خویشتن		
۱۵,۸۵	۳,۶۵	۳	ذلت ناپذیری	استقلال و آزادگی	
	۳,۶۵	۳	آزادی خواهی		
	۶	۵	ظلم ستیزی و دفاع از مظلوم		
	۲,۴	۲	دوری از دنیا طلبی		
۱۲,۲	۳,۶۵	۳	حیات ابدی	عزت ابدی	
	۲,۴	۲	شهادت و شهید شدن		
	۲,۴	۲	به حق پیوستن		
	۳,۶۵	۳	کسب رضایت الهی		

مجموع فراوانی مولفه های ایثارگری و شهادت طلبی تحلیل شده در این پایه ۸۲ می باشد. از بین مولفه های ایثارگری و شهادت طلبی ، درصد فراوانی مولفه جهاد در راه خدا ۱۵,۸۵ ، اخلاق حسنه اجتماعی ۲۵,۶ ، رشد معرفت انسانی ۳۰,۵ ، استقلال و آزادگی ۱۵,۸۵ ، عزت ابدی ۱۲,۲ می باشد.

بر این اساس می توان گفت بیشترین فراوانی در کتاب هدیه های آسمان سال پنجم ابتدایی مربوط به مولفه ی رشد معرفت انسانی با ۳۰,۵ درصد و کمترین فراوانی مربوط به مولفه عزت ابدی با ۱۲,۲ درصد می باشد.

۵-میزان توجه به مولفه های ایثارگری و شهادت طلبی در کتاب هدیه های آسمان سال ششم ابتدایی تا چه حد است؟
در جدول شماره ۷ ،اطلاعات تحلیل محتوای کتاب هدیه های آسمان سال ششم ابتدایی ، به لحاظ مولفه های ایثارگری و شهادت طلبی آمده است.

جدول شماره ۷

مجموع درصد	درصد فراوانی	فراوانی	زیر مولفه	مولفه	
۳۰	۴	۴	جنگاوری و شجاعت	جهاد در راه خدا	
	۲	۲	مبارزه با تجاوزگری		
	۷	۷	مقاومت و ایستادگی		
	۶	۶	فداکاری		
	۲	۲	شهامت و بی باکی		
	۳	۳	اطاعت پذیری		
	۳	۲	شهادت طلبی		
	۱	۱	مردانگی و غیرت		
	۳	۳	بذل جان در راه خدا		
۲۲	۵	۵	بخشندگی و سخاوت	اخلاق حسنه اجتماعی	ایثار گری و شهادت طلبی
	۵	۵	صبوری		
	۵	۵	کمک به دیگران		
	۷	۷	احترام به بزرگترها		
۲۰	۱	۱	تکامل روح	رشد معرفت انسانی	
	۳	۳	حفظ دین و ارزش های آن		
	۴	۴	پاسداری از ارزش ها و میراث فرهنگی		
	۳	۳	حفظ هنجارهای عمومی		
	۴	۴	وفای به عهد، پاسداری از انسانیت		
	۳	۳	حماسه آفریدن، خداخواهی		
	۲	۲	ترجیح دیگران به خویشتن		
۱۶	۳	۳	ذلت ناپذیری	استقلال و آزادگی	
	۵	۵	آزادی خواهی		
	۵	۵	ظلم ستیزی و دفاع از مظلوم		
	۳	۳	دوری از دنیا طلبی		
۱۲	۵	۵	حیات ابدی	عزت ابدی	
	۴	۴	شهادت و شهید شدن		
	۱	۱	به حق پیوستن		
	۲	۲	کسب رضایت الهی		

مجموع فراوانی مولفه های ایثارگری و شهادت طلبی تحلیل شده در این پایه ۶۵ می باشد. از بین مولفه های ایثارگری و شهادت طلبی، درصد فراوانی مولفه جهاد در راه خدا ۳۰، اخلاق حسنه اجتماعی ۲۲، رشد معرفت انسانی ۲۰، استقلال و آزادگی ۱۶، عزت ابدی ۱۲ می باشد.

بر این اساس می توان گفت بیشترین فراوانی در کتاب هدیه های آسمان سال ششم ابتدایی مربوط به مولفه یجهاد در راه خدا با ۳۰ درصد و کمترین فراوانی مربوط به مولفه عزت ابدی با ۱۲ درصد می باشد.

جدول شماره ۸: جمع بندی میزان توجه به مولفه های ایثارگری و شهادت طلبی

جمع فراوانی	عزت ابدی	استقلال و آزادگی	رشد معرفت انسانی	اخلاق حسنه اجتماعی	جهاد در راه خدا	مولفه پایه
۶۵	۹	۶	۱۴	۲۱	۱۵	دوم
۸۱	۱۲	۹	۱۷	۱۶	۲۷	سوم
۶۱	۳	۶	۱۴	۲۰	۱۸	چهارم
۸۲	۱۰	۱۳	۲۵	۲۱	۱۳	پنجم
۱۰۰	۱۲	۱۶	۲۰	۲۲	۳۰	ششم
۳۸۹	۴۶	۵۰	۹۰	۱۰۰	۱۰۳	جمع فراوانی
۱۰۰	۱۱,۸۳	۱۲,۸۵	۲۳,۱۴	۲۵,۷	۲۶,۴۸	درصد

بحث و نتیجه گیری

چارچوب عوامل مفهومی ایثار و شهادت تهیه شده در این پژوهش، حاصل مطالعه وسیع، استفاده از منابع متعدد و نیز جلسات بحث و بررسی، و به علاوه برای هر عامل مصادیقی تدوین شده است؛ لذا ضروری است در فعالیت های آینده، برنامه ریزان درسی از این چارچوب و یا هر نوع چارچوب تکمیلی دیگر استفاده کنند تا پیوستگی مفهومی افقی و عمودی در پایه و در طول دوره تحصیلی در موردعوامل مفهومی ایثار و شهادت در محتوای کتاب های درسی حفظ شود. آرمنند (۱۳۸۷) نیز به رعایت هماهنگی ارتباط عمودی بین مفاهیم مرتبط با عوامل ایثار و شهادت در کتاب های درسی اشاره کرده بود.

با توجه به تحلیل صورت گرفته مولفه جهاد در راه خدا که شامل ۹ زیر مولفه با بیشترین فراوانی، ۲۶,۴۸ درصد از مولفه های ایثارگری و شهادت طلبی را به خود اختصاص داده است، مولفه عزت ابدی با ۴ زیر مولفه را در بر می گرفت با کمترین فراوانی، سهمی حدود ۱۱,۸۳ درصد از مولفه ها را شامل می شود، که این موضوع نشان می دهد کتب هدیه های آسمان دوره ی ابتدایی به موضوع و مولفه عزت ابدی توجه چندانی نداشته است. مولفه های اخلاق حسنه اجتماعی، رشد معرفت انسانی و استقلال و آزادی به ترتیب ۲۵,۷، ۲۳,۱۴، ۱۲,۴۸ درصد سه مولفه ی دیگر ایثارگری و شهادت طلبی محسوب می شوند.

این که تاچه اندازه کتب هدیه های آسمان به مولفه های مورد نظر پژوهشگر اشاره نموده است باید عنوان کرد که کتب هدیه های آسمان تمرکز خود را بر موضوع و مولفه جهاد در راه خدا قرار داده است و در کتب بارها به موضوع فوق اشاره شده است، که خود نشان می دهد که مهم ترین مولفه یعنی جهاد در راه خدا (از نظر پژوهشگر) به خوبی مورد توجه نویسندگان کتب قرار گرفته است. موضوع عزت ابدی که دیگر مولفه ایثارگری و شهادت طلبی محسوب می شود کمترین سهم را در کتب هدیه های آسمان به خود اختصاص داده است که این موضوع نشان می دهد مه نویسندگان کتب فوق بر مولفه عزت ابدی توجه ندارند.

منابع و مراجع

- [۱] آرمنند، محمد. (۱۳۸۷). بررسی مفاهیم ایثار و شهادت در کتاب های درسی دوره ی ابتدایی ، راهنمایی و متوسطه، مازندران، مجموعه مقالات همایش آسیب شناسی ترویج فرهنگ ایثار و شهادت
- [۲] آقابخشی، علی؛ افشاری راد، مینو. (۱۳۷۵). فرهنگ علوم سیاسی ، مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران، تهران
- [۳] حیدری، محبوبه. (۱۳۸۲). بررسی و شناسایی موانع رشد و توسعه ارزش های منبعث از فرهنگ ایثار و شهادت در جامعه و ارائه راه های مقابله اصولی با آن
- [۴] دفتر برنامه ریزی و تالیف کتب درسی. (۱۳۷۲). مروری بر آثار و ارزش های دفاع مقدس در کتاب های درسی، سازمان پژوهش و برنامه ریزی آموزشی.
- [۵] دهخدا ، علی اکبر. (۱۳۷۷). لغت نامه، جلد ۳ ، تهران :دانشگاه تهران
- [۶] سبحانی نژاد، مهدی؛ جعفری رضا. (۱۳۸۶). بررسی و تحلیل میزان توجه به مفاهیم دفاع مقدس در کتاب های درسی دوره ابتدایی و راهنمایی . دو ماهانه علمی- پژوهشی دانشور رفتار
- [۷] سرمد، زهره؛ حجازی، عباس. (۱۳۸۰). روش های تحقیق در علوم رفتاری. تهران: انتشارات سپهر
- [۸] سعیدی، محمود؛ عرب زوزنی، احمد. (۱۳۸۵). فرهنگ شهادت در کتب درسی دوره راهنمایی. شیراز ، مجموعه مقالات همایش آسیب شناسی و ترویج فرهنگ ایثار و شهادت
- [۹] شمشیری، بابک. (۱۳۸۵). برنامه ریزی درسی . مشهد، انتشارات پیام اندیشه.
- [۱۰] صافی، احمد. (۱۳۸۲). آموزش و پرورش ابتدایی، راهنمایی و متوسطه. تهران: انتشارات سمت
- [۱۱] مختاری پور ، مرضیه؛ سیادت ، سیدعلی. (۱۳۸۵). آثار پیامدهای فرهنگی ایثار و شهادت در شیراز : مجموعه مقالات همایش آسیب شناسی و ترویج فرهنگ ایثار و شهادت.
- [۱۲] معین، محمد. (۱۳۷۱). فرهنگ فارسی ، جلد اول ، چاپ هشتم ، تهران ، دانشگاه امیرکبیر
- [۱۳] ملکی ، حسن. (۱۳۸۸). برنامه ریزی درسی (راهنمای عمل)، ویراست دوم، چاپ ۸ ، مشهد : دانشگاه فردوسی، موسسه انتشارات پیام اندیشه
- [۱۴] موسی پور، نعمت الله. (۱۳۹۱). ترویج فرهنگ ایثار و شهادت به کمک برنامه درسی در دوره ابتدایی ، شیراز، مجموعه مقالات همایش علمی فرهنگی ایثار و شهادت
- [۱۵] مهرمحمدی، محمود. (۱۳۸۳). آموزش عمومی هنر. تهران : انتشارات مدرسه.
- [۱۶] نوریان ، محمد. (۱۳۸۹). تحلیل برنامه درسی دوره ابتدایی ایران، تهران: انتشارات گویش نو.
- [۱۷] یارمحمدیان، محمدحسین. (۱۳۹۰). اصول برنامه ریزی درسی، تهران : انتشارات یادواره کتاب